

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΦΑΤΣΕΑΣ Πρόσωπα των Κυθήρων, 1920-1938

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ, ΚΤΗΡΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Εγκαίνια: 21 Φεβρουαρίου 2008

Διάρκεια: 22 Φεβρουαρίου έως τις 23 Μαρτίου 2008

Την Πέμπτη 21 Φεβρουαρίου, στις 8 μ.μ., στο Μουσείο Μπενάκη επί της οδού Πειραιώς 138, εγκαινιάζεται η φωτογραφική έκθεση με τίτλο *Παναγιώτης Φατσέας, Πρόσωπα των Κυθήρων, 1920-1938* που διοργανώνουν οι Φωτογραφικές Συναντήσεις Κυθήρων και το Κυθηραϊκό Φωτογραφικό Αρχείο σε συνεργασία με το Φωτογραφικό Αρχείο του Μουσείου Μπενάκη. Την έκθεση συνοδεύει μονογραφικό λεύκωμα 168 σελίδων των εκδόσεων tetarto, με 120 ολοσέλιδες φωτογραφίες και εκτεταμένο κείμενο του Γιάννη Σταθάτου.

Μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα, την αφανή βάση της παγκόσμιας φωτογραφικής δραστηριότητας αποτελούσαν τα κατά τόπους επαγγελματικά φωτογραφεία. Τα περισσότερα από τα ταπεινά και χωρίς ιδιαίτερες αξιώσεις έργα που παρήγαγαν έχουν καταστραφεί ή διασκορπισθεί, ενώ όσα επέζησαν τείνουν να αντιμετωπισθούν σαν τεκμήρια καθαρά τοπικού ενδιαφέροντος ή, στην καλύτερη περίπτωση, σαν χαριτωμένα δείγματα ανώριμης φωτογραφικής δημιουργίας. Σε λίγες όμως, εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις, η ρευστότητα του φωτογραφικού μέσου γίνεται αφορμή ώστε το έργο ορισμένων από τους μεροκαματιάρηδες αυτούς να αποκτή ανέλπιστη και διαχρονική καλλιτεχνική αξία.

Τέτοιες περιπτώσεις στην ιστορία της φωτογραφίας αποτελούν ο Γάλλος Eugene Atget, ο Αμερικανός Mike Disfarmer, ο Περουβιανός Martin Chambi, ο Αφρικανός Seydou Keita και ο Έλληνας Λεωνίδας Παπάζογλου. Στα ονόματα αυτά έρχεται τώρα να προστεθεί ο Κυθήριος φωτογράφος Παναγιώτης Φατσέας (1888-1938), το αρχείο του οποίου παρέμεινε ανέπαφο από τον θάνατό του μέχρι το 2002, όταν το ανακάλυψε ο φωτογράφος και μελετητής της φωτογραφίας Γιάννης Σταθάτος, ο οποίος και φρόντισε για τη διάσωση και συντήρησή του. Πέντε χρόνια αργότερα, στο πρόσωπό του Παναγιώτη Φατσέα μπορούμε να αναγνωρίσουμε μία από τις ποιά αξιόλογες μορφές της ελληνικής φωτογραφίας του πρώτου μισού του 20ου αιώνα.

Το αρχείο Φατσέα αποτελείται από 2.200 περίπου γυάλινες αρνητικές πλάκες, ως επί το πλείστον διαστάσεων 12X16.5 εκ., τραβηγμένες από το 1920 μέχρι το 1938. Εγκαταλελειμμένες για πάνω από έξη δεκαετίες, όλες έχουν υποστεί φθορά από την υγρασία και τη σκόνη, πολλές σε βαθμό να μην διασώζονται πια λεπτομέρειες· η προσεχτική όμως συντήρηση και ψηφιακή σάρωση των αρνητικών κατάφερε να διασώσει ένα σημαντικό ποσοστό του

αρχείου. Το μεγαλύτερο μέρος αποτελείται από επίσημα πορτραίτα: μεμονωμένα άτομα όρθια ή καθιστά, ανδρόγυνα, παιδιά μόνα τους, μητέρες με παιδιά και πολυμελείς οικογένειες. Η εξήγηση για την παραγωγή τόσων φωτογραφικών πορτραίτων σε έναν τότε οικονομικά υποβαθμισμένο τόπο βρίσκεται στο ισχυρό μεταναστευτικό ρεύμα των Κυθηρίων προς τη Βόρειο Αμερική και (κυρίως) την Αυστραλία, με αποτέλεσμα υψηλή ζήτηση αναμνηστικών φωτογραφιών.

Έκτος από επίσημα πορτραίτα, στο αρχείο περιλαμβάνονται και τοπία, εξωτερικές φωτογραφίες ομάδων όπως σχολεία, εμπορικοί σύλλογοι, εκδρομείς κ.λπ., δεξιώσεις, εορτασμοί και πανηγύρια, σκηνές από την περιφορά (τη "γύρα") της εικόνας της Μυρτιδιώτισσας και άλλα χαρακτηριστικά στιγμιότυπα της προπολεμικής ζωής του νησιού.

Τον πυρήνα όμως του αρχείου, αριθμητικά όσο και αισθητικά, αποτελούν τα πορτραίτα. Στη θέα των αντιλαμβάνεται κανείς αμέσως πόσο διαφέρουν από τον μέσο όρο της επαγγελματικής φωτογραφίας της εποχής των. Πρώτα απ' όλα ξεχωρίζουν χάρη στην φυσικότητα και αμεσότητά των: δεν έχουν ίχνος της χαρακτηριστικής εκείνης δυσκαμψίας που μετέτρεπε τους περισσότερους φωτογραφιζόμενους των αρχών του αιώνα σε κοκαλωμένες μούμιες. Στέκονται ίσια και μας κοιτάνε, οι περισσότεροι, με σοβαρότητα, σχεδόν ποτέ όμως με σοβαροφάνεια. Αν και δεν λείπουν από τα πορτραίτα οι ενδυματολογικές και άλλες λεπτομέρειες που επικεντρώνουν συνήθως το ενδιαφέρον του σημερινού παρατηρητή στις παλιές φωτογραφίες, ελάχιστα θα μας απασχολήσουν εδώ· αντίθετα, το βλέμμα εστιάζεται στα χαρακτηριστικά των προσώπων, στις στάσεις που τόσα προδίδουν για τους εικονιζόμενους και τις μεταξύ των σχέσεις και οπωσδήποτε στα εξαιρετικά εκφραστικά χέρια. Είναι, τελικά, παράδοξα σύγχρονα αυτά τα πορτραίτα - ή μπορεί ίσως να είναι απλώς διαχρονικά, όπως είναι πάντοτε η καλή τέχνη.

Οι άνθρωποι που φωτογραφίζει ο Φατσέας δεν παρουσιάζονται στα μάτια μας σαν απρόσωπες φιγούρες, συμβολικές κάποιου νοσταλγικά ειδωμένου παρελθόντος, αλλά διατηρούν ο καθένας τη ξεχωριστή προσωπικότητά του. Τα τρία-τέσσερα μεροκάματα που πλήρωσαν αποδείχθηκαν εν τέλει καλή επένδυση, αφού παράπλευρα με τα ταχυδρομικά δελτάρια που έστειλαν στον πατέρα ή τον γιο στην Αυστραλία, αγόραζαν εν αγνεία τους και μία μικρή δόση αθανασίας: όχι μόνο γιατί τα χαρακτηριστικά του προσώπου των έφθασαν μέχρις εμάς, αλλά κυρίως διότι η αλχημεία του φωτογράφου ήταν τέτοια που στη θέα της ως εκ θαύματος αναστημένης φωτογραφίας κοντοστεκόμαστε, άθελά ίσως, για να μελετήσουμε την εικόνα τους και να αναρωτηθούμε ποιοι ήσαν, πως έζησαν, τι είδαν τα μάτια τους. Απαθανατισμένοι από τον Φατσέα, οι άνθρωποι αυτοί είναι συγχρόνως *άλλοι* και *οικείοι*.

Επιμέλεια έκθεσης: Γιάννης Σταθάτος

Ευχαριστίες: Κυθηραϊκό Ίδρυμα Πολιτισμού & Ανάπτυξης
Τριφύλλειο Ίδρυμα Κυθηρίων
Angelo & John Notaras, Sydney

Μουσείο Μπενάκη –
Κτήριο οδού Πειραιώς
Πειραιώς 138 & Ανδρονίκου
Τηλ. 210 3453111
www.benaki.gr

Ωράριο Λειτουργίας
Τετάρτη, Πέμπτη,
Κυριακή: 10.00-18.00
Παρασκευή, Σάββατο:
10.00-22.00
Δευτέρα, Τρίτη: ΚΛΕΙΣΤΑ